

Miljöbokslut 2020

Vetlanda

Miljöbokslut 2020

Innehåll

Inledning.....	3
Globala mål och hållbar utveckling.....	3
Den svenska miljöpolitiken.....	3
Avgränsning.....	4
Klimat- och energistrategi för Jönköpings län.....	4
Kommunfullmäktiges mål, åtgärder och resultat.....	5
Energiförbrukningen ska minska.....	6
Utsläppen ska minska.....	7
Biologisk mångfald.....	10
Upplevelserik och tillgänglig natur.....	11
Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade.....	11
Miljökommun Vetlanda.....	12
Kulturmiljö.....	12
Naturmiljö.....	13
Yt- och grundvatten.....	14
Dricksvatten och avlopp.....	15
Avfall.....	17
Grus- och bergtäkter.....	17
Vindkraft.....	17
Arbetet med de nationella miljömålen.....	18
Hälsans miljömål.....	20
Vattnet miljömål.....	21
Grön handlingsplan.....	22
Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat.....	23
Konsekvenser av klimatförändringar i Jönköpings län.....	23
Insatser i verksamheterna.....	25
Vetlanda kommun i nationella mätningar.....	26
Övriga aktiviteter och resultat.....	26
Utveckling av offentlig upphandling.....	26
Måltidsservice 2020.....	31
Livsmedelskontroll.....	34

Inledning

Globala mål och hållbar utveckling¹

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. Världens länder har åtagit sig att från och med den 1 januari 2016 fram till år 2030 leda Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Den svenska miljöpolitiken

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

– Riksdagens definition av generationsmålet.

Generationsmålet är ett inriktningsmål för miljöpolitiken. Målet ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att nå önskad miljö kvalitet. För att nå målet krävs en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället.

Generationsmålet's innebörd

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation efter att systemet infördes år 1999. I regeringens proposition 2000/01:130 "Svenska miljömål - delmål och åtgärdsstrategier" preciserades att generationsmålet skulle vara uppfyllt år 2020.

Miljöpolitiken ska fokusera på att:

¹ www.regeringen.se

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Avgränsning

Hållbarhetsbegreppet innebär en balans mellan ekonomisk, miljömässig och social utveckling. Detta miljöbokslut redovisar det miljömässiga arbetet och de resultat som uppnåtts till och med 2020 i Vetlanda kommun utifrån tillgänglig information och data.

På nationell nivå har sedan tidigare regeringen fastställt 16 miljö kvalitetsmål som skall styra det svenska miljöarbetet.

Jönköpings län med länsstyrelsen, kommunerna, Region Jönköpings län och ett stort antal företag arbetar i en regional samarbetsorganisation Klimatrådet med 14 av miljö kvalitetsmålen genom gemensamma åtgärdsprogram. Vetlanda kommun har gjort åtaganden inom dessa 14 områden och det är det arbetet som redovisas i miljöbokslutet. Påpekas bör att detta är ett bokslut och därmed redovisas enbart gjorda insatser och effekter där sådana finns rapporterade. Analys, slutsatser och eventuellt förändrade målbilder sker i det ordinarie uppföljningsarbetet i verksamheterna.

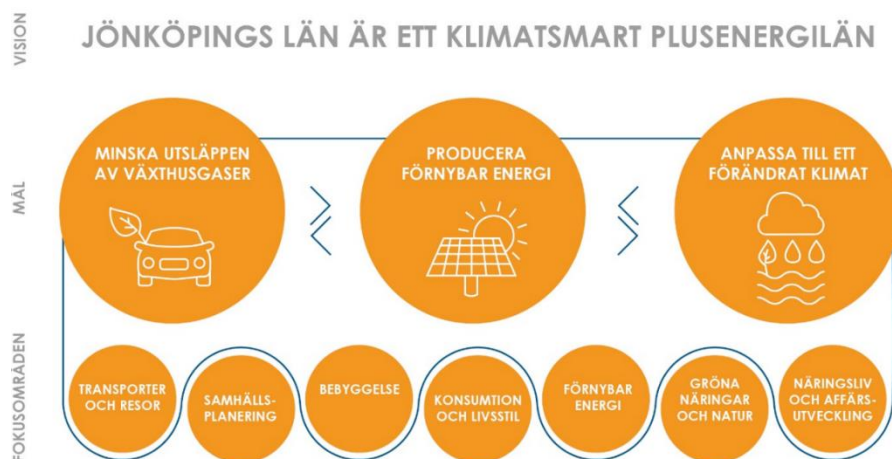

Klimat- och energistrategi för Jönköpings län

Vision: Jönköpings län är ett klimatsmart plusenergilän

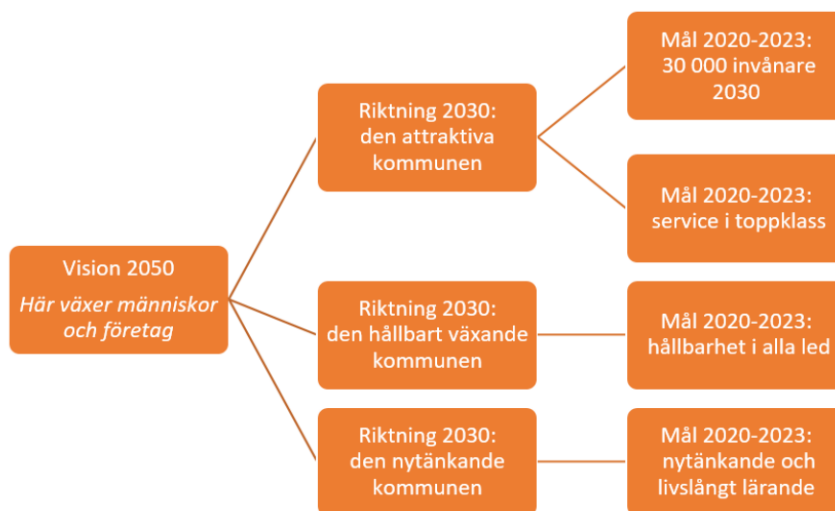
Tre övergripande mål

- Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser från Jönköpings län lägre än 1 ton per invånare och år.
- Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar och mängden är minst 10 000 GWh/år.
- Klimatförändringarna möts aktivt i Jönköpings län genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län.

Kommunfullmäktiges mål, åtgärder och resultat

Grunden i Vetlanda kommun styrnings- och kvalitetsarbete för mandatperioden 2020–2023 är kommunfullmäktiges vision, riktningar, uppdrag och mål

Riktning 2030 den hållbart växande kommun, Mål 2020–2023 hållbart i alla led.

Vi skapar en hållbar kommun och plats som är hållbar över tid, som ger trygghet och framtidstro.

Vetlanda är hållbart växande med:

Ett ekonomiskt hållbart växande näringsliv och en långsiktigt god kommunal ekonomi i balans.

Ett socialt hållbart Vetlanda som är tryggt och där olikheter välkomnas och medborgare inkluderas. Ett samhälle som präglas av god tillgänglighet och där jämlikhet, hälsa och god arbetsmiljö är i fokus.

Ett ekologiskt hållbart Vetlanda där klimatavtryck är i fokus, energiförbrukning och utsläpp minskar och där den biologiska mångfalden bevaras och det finns tillgång till upplevelserik natur. Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade.

Mål 3 år 2020 – 2023: Hållbart i alla led

I Vetlanda kommun arbetar vi medvetet med hållbarhet.

Uppföljning görs inom följande målområden:

- Social hållbarhet
- Fler i utbildning och färre i utsatta hushåll.
- Integration med en inkludering där alla får plats och ges möjlighet att komma till sin rätt.
- Ökad trygghet.
- Ökad psykisk hälsa och god arbetsmiljö.

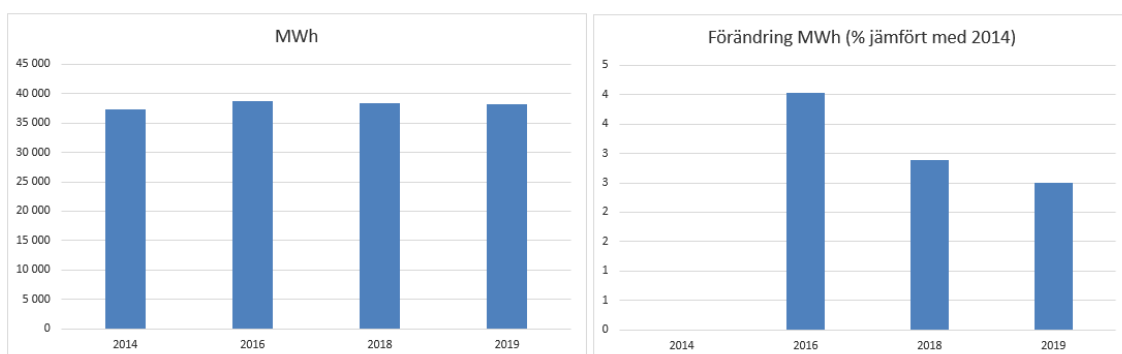
Energiförbrukningen ska minska

Produktion av förnybar energi hela kommunen²

	2016	2017	2018	2019
Elproduktion totalt inom det geografiska området MWh	391 920	470 216	399 689	469 411
Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, andel i %			99	98
Slutanvändning av energi totalt inom geografiska området, MWh/inv.	39	38	-	37
Solcellsanläggningar totalt, installerad effekt MW	0,85	1,36	2,53	3,60
Solcellsanläggningar totalt, antal	63	100	185	271

Energiförbrukning Vetlanda kommun exklusive bolagen

Det är första gången vi har förmågan att genomföra en samlad intern mätning. Anledningen till att bolagen inte är med är svårigheter att få fram alla historiska data. Redovisningen hade blivit direkt felaktig. Förhoppningsvis kommer vi kunna hantera det i framtida mätningar. Energiförbrukningen har ökat men i avtagande takt.

² Kolada

Egna fastigheter – fastighetsavdelningen

Teknikgruppen med hjälp av externa företag och med personal från fastighetsavdelningen har under år 2020 genomfört projekt och underhållsarbeten. Nämnvärt utifrån ett energibesparande perspektiv finns det några arbeten som kan här nämnas.

Vid alla mindre belysningsarbeten som genomförs läggs stort fokus på energiåtgången. Ljustekniken är väl utvecklad och det finns betydande besparingsmöjligheter.

Byte av gamla belysningsarmaturer och lampor i Borohallen. Från 28 000 W till 12 900 W minskar energiförbrukningen till mindre än hälften. Dessutom bättre belysning och en betydligt behagligare ljussättning. Ett stort arbete har påbörjats med att byta all belysning i räddningstjänstens byggnad i Vetlanda.

Ljuskölden på gymnasiet har fått ny ventilation och där har vi satsat på värmepumpsteknik i aggregatet, både för värme och kyla. När det testades i somras var det vid start 60 grader varmt uppe vid glastaket och ca 40 grader på loftgången. Efter ca två timmars testkörning med kylan så höll vi 19 grader i hela lokalen. Detta är ingen energibesparing men viktigt ur arbetsmiljösynpunkt, ett måste för att människor ska kunna vistas i lokalen.

Ventilations- och styrarbeten fortsätter i stadshuset. Stora energibesparingar märks och att samtliga fönster är utbytta bidrar till minskad energiförbrukning.

Varmvattnet i sporthallen Hövdingen har i samband med renoveringen bytts ut till ett legionellasäkert utförande. Det beror delvis på de problem med legionella som uppstod sommaren 2019 i badhuset Vetlanda och Landsbro.

Arbetet fortsätter med att byta ut och förfinna våra styrsystem i de fastigheter där det behövs och arbetet fortgår hela tiden.

Som exempel har det på äldreboendet i Korsberga gjorts underhåll och justeringar på varmvatten och värme. Enligt beräkningar sparar vi ca 60 000 kr om året bara på justeringen av varmvattnet.

Under pågående pandemi har vi inte kunnat genomföra alla planerade arbeten. Leverantörer på ramavtal har drabbats av sjukdom och vi har haft sjukdomsfall i våra byggnader samt att medarbetare inom organisationen drabbats

Utsläppen ska minska

Klimatpåverkande utsläpp hela kommunens yta³

	2016	2017	2018
Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO ₂ – ekv. /inv.	6,27	6,19	5,82
Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO ₂	170 924	169 763	160 038

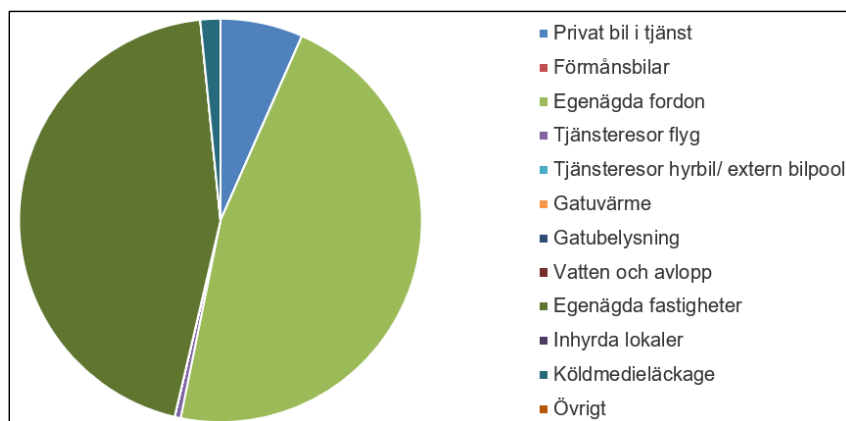
³ Kolada

Fördelning av utsläpp av CO₂- ekv från organisationen Vetlanda kommun inklusive bolagen 2019

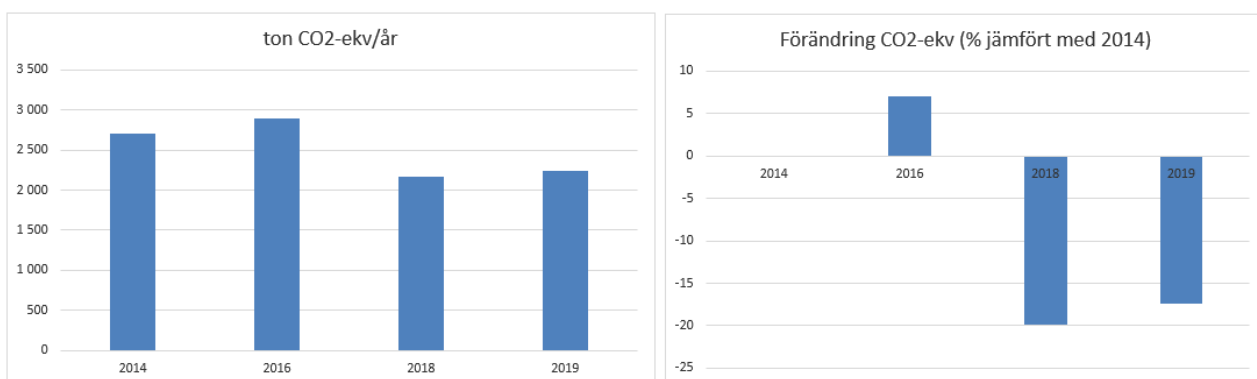
För första gången har vi i år förmågan att göra egna beräkningar avseende CO₂-ekv för vår egen organisation.

I diagrammet beskrivs de olika delar som mäts.

Analys: Uppvärmning av våra fastigheter och transporter står för merparten alla utsläpp. Fördelningen kommer säkerligen bestå även framöver men ett aktivt arbete minskar mängden utsläpp enligt tabellen nedan.

Utsläpp av CO₂- ekv från organisationen Vetlanda kommun inklusive bolagen 2014–2019

Analys: Sedan 2016 genomför Njudung energi ett aktivt arbete för att minska oljeförbrukningen som bland annat används som spetsvärme vid extremare kyla. Totalt har våra beteenden under perioden 2014–2019 inte förändrats i någon större utsträckning. Förhoppnings kommer våra insatser från 2019 och framåt avseende transporter ge avtryck i framtida uppföljningar.

Njudung energis oljeförbrukning	Kubikmeter/år
2016	889
2018	290
2020	139

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Miljö- och byggförvaltningen har under 2020 deltagit i miljösamverkan Jönköpings tillsynsprojekt "Tillsyn av egenkontroll på miljöfarliga verksamheter utifrån miljö kvalitetsnormer (MKN) för vatten". Ett tjugotal verksamheter i kommunen är besökta. Projektet är förlängt och fortsätter under 2021. Erfarenheterna från projektet kommer användas i den fortsatta tillsynen.

Transporter

Sedan 2019 har Vetlanda kommun en ny fordonsorganisation. Från och med 2020 har vi en ny policy för möten, resor och trafiksäkerhet med tillhörande riktlinjer och handlingsplan. Syftet är att skapa en säker arbetsmiljö, minskad klimatpåverkan och lägre kostnader. Det fortsatta arbetet ägs och leds av kommunledningsgruppen.

Tekniska nämndens nyckeltal för att följa utvecklingen.

Mål: Effektiva och klimatsmart fordon och resor i Vetlanda kommuns verksamheter				
	Enhet	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020
Kommunala personbilar ägda och leasade.	Antal	178	165	166
Genomsnittlig ålder på kommunens personbilar	År		5,33	4,83
Körd sträcka i tjänsten med kommunens personbilar	Mil		262 000	250 700
Körd sträcka i tjänsten med privata personbilar (ej politiker)	Mil		71 172	49 066
Kostnad i tjänsten med kommunens personbilar	Tkr		11 352	10 000
Kostnad i tjänsten med privata personbilar	Tkr		2 065	1 387
Kostnad per mil med kommunens personbilar	Kr/mil		43,3	39,3
Kostnad per mil med privata personbilar	Kr/mil		35	35
Antal kollektivresor	Antal			
Förbrukad mängd koldioxid för kommunens personbilar	Kg		321 000	296 500

Kommunala cykelvägar och närhet till kollektivtrafik⁴

	2016	2017	2018	2019
Cykelväg i kommunen, kommunal m/inv.	2,5	2,5	2,5	3,0
Befolkning i kollektivtrafiknära läge*, andel (%)	68,2	67,9	71,5	

(*) Andel befolkning i det geografiska området som har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin folkbokföringsadress. Med trafikerad hållplats avses hållplats, för samtliga trafikslag som trafikeras med minst en avgång per timme, vardagar mellan 06:00 och 20:00.

Biogastankstation

I juni månad invigdes en publik tankstation för fordon som drivs på gas. Leverantören garanterar lokalproducerad ren biogas. I skrivande stund är de första gasfordonen beställda till vår egen organisation.

⁴ Kolada

Länstrafikens bussar som kör i Vetlanda kommun går nu alla på biogas. Etableringen är ett gott exempel på regional samverkan där vi tillsammans kan skapa ekonomiskt attraktiva lösningar som var och en av kommunerna inte klarat på egen hand.

Energi- och klimatrådgivning

Vetlanda kommun har en halvtidstjänst för att kunna erbjuda energi- och klimatrådgivning till företag, organisationer och privatpersoner.

Under 2020 har antalet rådsökande minskat dramatiskt ca 40 %. En bedömning görs att det dels beror på förändringar i statsbidragen för installation av solceller som varit dominerande i antalet rådgivningar. Dels kan det bero på pandemin. Uppföljning visar att antalet rådgivningar var på en normal nivå i början på året innan pandemin bröt ut och lite högre strax efter semestern när smittläget var något lägre.

Samarbetet inom länet har utvecklats och vi försöker ställa om till digitala verktyg vilket genomförts i begränsad omfattning. Utvecklingsarbetet fortsätter.

Biologisk mångfald

Vad är biologisk mångfald

Biologisk mångfald innebär variationsrikedomen av liv i naturen. Begreppet innebär mångfald på tre nivåer; mångfalden av ekosystem och naturtyper, mångfalden av arter samt den genetiska variationen inom arterna. Varierade livsmiljöer är ofta en förutsättning för stor artrikedom.

Varför ska vi då bevara den biologiska mångfalden? Det är den klassiska formuleringen, men det går istället att vända på frågan; varför ska vi utarma naturen? Svaren blir då kortsiktigt ekonomiska. Att bevara naturen bygger på en långsiktig strategi där orsakerna är etiska, ekologiska och på längre sikt även ekonomiska. Vi är beroende av den biologiska mångfalden av många skäl. Alla de miljontals arter som existerar idag bidrar till att bevara de miljöförhållandena som både vi och de själva är beroende av. Med större biologisk mångfald står vi bättre rustade i en föränderlig värld.

Vetlanda kommun jobbar på flera sätt med den biologiska mångfalden och att tillgängliggöra naturen för fler. I arbetet används grönstrukturplanen⁵ och naturvårdsplanen⁶ (NVP) som stöd och för prioritering av insatser. Arbetet ligger också i linje med de nationella miljökvalitetsmålen myllrande våtmarker, levande sjöar och vattendrag, ett rikt växt- och djurliv samt god bebyggd miljö

Myllrande våtmarker och levande sjöar och vattendrag

Arbetet har under året innefattat flera åtgärder runt om i kommunen. Restaurering av en cirka 2 hektar stor våtmark i Ekenässjön påbörjades. I samband med restaurering av våtmarken plockas även en lövsumpskog fram. Intill våtmarken kommer stigar, bänkar och informationsskyltar sättas upp. Fågeldammen intill forngården rensades på sediment och gjordes mer slingrande, sten och grus tillfördes, nya öar har anlagts samt

⁵ [Grönstruktur för Vetlanda tätort](#)

⁶ Naturvårdsplan [del 1](#) och [del 2](#)

svämplan⁷. I anslutning till dammen kommer ett uteklassrum byggas med bänkar, informationsskyltar och möjlighet att ta sig ner till vattnet för att undersöka bottenfaunan.

Levande skogar och ett rikt odlingslandskap

Under året betades ett område på ca 4 hektar i Korsberga med får. I Sjunnen och Pauliström restaurerades sammanlagt 15 hektar igenvuxen betesmark. Områdena kommer stängslas in och betas med djur för att hålla landskapet öppet och gynna biologisk mångfald.

Ett rikt växt- och djurliv

Projektet att informera markägare med höga naturvärden i naturvårdsplanen påbörjades. Omkring fem markägare besöktes och det var genomgående positiv respons. Bekämpning av invasiva arter enligt handlingsplanen har genomförts.

Upplevelserik och tillgänglig natur

God bebyggd miljö, naturupplevelser och tillgänglighet

Under sommaren sköttes omkring tio gräsytor som ängsmark. Gräs och blommor fick blomma istället för att vara en kortklippt gräsmatta. Efter högsommaren slogs gräset och forslades bort, för att över tid magra ur marken och därmed gynna hotade arter. I anslutning till de större gräsytorna sattes skyltar upp som förklarade varför gräset fick växa. Arbetet med att ta fram en naturguide över Vetlanda kommun har påbörjats. En två kilometer lång led har anlagts runt Boställagölen i Landsbro. Leden är delvis spångad och på vägen finns informationsskyltar, fikabord och utsiktstorn. En stig anlades även upp mot Boställevägen för att underlätta åtkomst till området.

Avstånd till naturen⁸

	2016	2017	2018	2019
Medelavstånd till skyddad natur, km	3,7	3,5	2,7	2,6

Vetlanda kommuns verksamheter är klimatsäkrade

Se rubriken Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat

⁷ svämplan är en plan yta vid sidan av vattendraget, skapat av vattendraget under det nuvarande klimatet och att det översvämmas vid måttliga höga flöden.

⁸ Kolada

Miljökommun Vetlanda ⁹

Kulturmiljö

Kommunens mål

- Skydda och bevara kommunens värdefulla kulturmiljöer för framtiden.
- Utveckla och förstärka kommunens identitet och karaktär.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Ett kulturmiljöprogram ska arbetas fram.					Kulturhistorisk utredning är gjord och är en grund för den fördjupade översiktsplanen för Vetlanda centralort. Dock har vi inte gjort någon plan ännu.
Gruvorna ska uppmärksammas mer genom bättre informationsmaterial och vårdprogram.					En cykel- och promenadguide har tagits fram och skyltning finns vid objekten. Vårdprogrammet görs av länsstyrelsen i samarbete med Vetlanda kommun. Genomfört och externa medel har tillkommit. Under 2018 har projektet förstudie Gruvlunda genomförts för ett antal gruvor i kommunen. Syftet är att se potentialen i ökad gruvturism i kommunen och öppna upp flera gruvor för besöksnäringen.
Kommunen ska arbeta för att bevara och synliggöra odlingslandskapets kulturmiljövärden.					Cykel- och promenadguiden omfattar dels områden runt Vetlanda och dels runt Ramkvilla samt Korsberga. Den beskriver natur och kultur och är en del i projektet "Natur och kultur på hjul och till fots 2" som finansierats delvis (50 %) genom länsstyrelsen. Under 2014 färdigställdes flera cykel- och promenadrundor. Gruvrundan, Salgen runt, Ramkvillarundan och Vetlandarundan vilka påbörjades 2010 och avslutades 2014. Landsbrorundan färdigställdes 2016. Nävelsjörundan färdigställdes under 2017. Skederundan påbörjats och kommer färdigställas under 2019. Under 2019 har kommunens naturvårdsplan färdigställts och beslutats i fullmäktige, med fokus på kommunens natur och kulturmiljövärden.
Områdesbestämmelser ska upprättas för uppräknade kulturmiljöer.					Arbetet med avgränsningar av intressanta kulturmiljöer är en del av arbetet med grönstrukturunderlaget och den fördjupade översiktsplanen för Vetlanda centralort. Arbetet har slutförts under 2019. Även kommunens framtagna naturvårdsplan tar upp detta.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

⁹ Översiktsplan för Vetlanda kommun 2010

Naturmiljö

Kommunens mål

- Kommunens värdefulla naturområden ska skyddas och bevaras.
- Variationen mellan olika naturtyper och landskap ska skyddas och bevaras.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
En naturvårdsplan ska tas fram över kommunen.					Genomförd och beslutad under 2019. Åtgärder sker löpande utefter det beslutade åtgärdsprogrammet. 2020 har vi tillgängliggjort natur och restaurerat betesmarker m.m.
Skydda visuellt känsliga landskapstyper mot större exploateringar.					Det har tidigare gjorts en landskapsanalys i vindbruksplanen. Analysen finns när det blir aktuellt att ta hänsyn till känsliga landskapstyper. Landskapsanalysen ligger som grund och det görs fördjupade analyser på områden som blir aktuella. I den beslutade naturvårdsplanen 2019 har känsliga landskapstyper pekats ut.
Delta aktivt i att behålla mångfalden av skogstyper i kommunen.					Samarbetar med länsstyrelsen och skogsstyrelsen. Har gjorts försök med kontinuitetskogsbruk som har rönt stor uppmärksamhet. Bland annat Smålands skogsvårdsförbund har varit på besök. Planering pågår med hyggesfritt skogsbruk på några utvalda områden. I det framarbetade grönstrukturunderlaget och kommunens nya skogsbruksplan är detta aktuellt. Vi vill behålla mångfalden, öka andelen tall och minska andelen gran.
Öka andelen bete på befintlig kommunal mark för att hålla landskapet öppet.					En ökning gjordes under 2017 med mark intill Korsberga kyrka och planer på ytterligare områden pågår som betas med får. Tidigare områden betas även fortsättningsvis. Under 2018 har ytterligare beten öppnats upp med fårbeta kring området för det nya bostadsområdet Himlabackarna 3. Under 2019 har ytterligare två områden öppnats upp och hägnats in för bete i Korsberga och Norrgårdsområdet i Vetlanda. 2020 har ett område om c:a 4 ha röjts upp och stängslats in och betas nu av får.
Värna om gröna stråk i kommunens samhällen.					Grönstrukturunderlaget som togs fram under 2017 med stöd av LONA bidrag. Valda delar har vävts in i den fördjupade översiktsplanen. 2020 har vi omdanat klippta gräsytor till ängsmark för att gynna flora och insekter. C:a 2 ha har ställts om
Medverka till att andelen skyddad natur ökar.					Sker i dialog med länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Andelen har ökat under perioden 2010-2020. Arbetet är en del av den löpande verksamheten. Andelen skyddad natur i kommunen har ökat från 0,8 % till 0,9 % under 2020.
Riksintresseområdena ska skyddas och bevaras.					Sker i dialog med länsstyrelsen.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Bara naturlig försurning, Frisk luft, Ingen övergödning, Begränsad klimatpåverkan, Levande sjöar och vattendrag, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv.

Yt- och grundvatten

Kommunens mål

- Kommunens vattenförekomster (yt- och grundvatten) ska uppnå eller behålla god ekologisk och kemisk status enligt fastställda miljökvalitetsnormer.
- Risken för och konsekvenserna av översvämningar ska minska.

Hur ska vi uppnå målen? E P H G Kommentar/åtgärd

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Fortsatt kalkning och kalkeffektuppföljning i kommunens försurningsskadade vatten					Våtmarkskalkning sker varje år genom Emåförbundet. Ca 70 000 kr årligen och så även under 2020.
Fortsatt biologisk återställning inom kalkade områden, t.ex. fiskvägar och biotopvärd					Under 2017 planerades en våtmarkspark med stöd av LONA-bidrag inom Himlabäckarnas befintliga kommande bostadsområde. Arbetet har pågått under 2019 och slutförs 2021. Säkerställande av vattengenomföring genom Illharjen naturreservat genom åtgärder i Emån och Illharjendammen. Projektet är påbörjat under 2017. Detta sker i samarbete med Emåförbundet. Arbetet pågår.
Tillsammans med vattenråden ska ett lokalt åtgärdsprogram utvecklas för vattenförekomsterna i kommunen.					Arbetet pågår.
Samarbete inom Emåns och Mörrumsåns avrinningsområde för att minska risken för översvämningar inom kommunen.					Under 2018 var det mest fokus på torka men Vetlanda kommun har tagit fram en översvämningsskartering för Vetlandabäcken från Föredadammen till Emån. Denna ligger till grund för planering och risker för översvämningar. Under 2018 arbetades det specifikt med centrala delar av Vetlanda inför kommande detaljplanearbete. En bro på Trädgårdsgatan som haft en dämmande effekt på Vetlandabäcken åtgärdades 2019. Under 2020 har vi färdigställt ett arbete i Mogärdeparken i centrala Vetlanda där vi skapat översvämningssytor för att minska Vetlandabäckens påverkan på privata fastigheter vid höga flöden. Under 2020 har ytterligare ett projekt startat utefter Vetlandabäcken vid Forngården. Gamla fågeldammen rensas och görs om samtidigt som ett uteklassrum intill dammen ska anläggas. Detta finansieras delvis av statliga medel genom LONA-satsningen.
Kommunen ska främja rekreation och uthålligt nyttjande av ytvatten, t.ex. fiske, bad och kanotning.					Under 2017 arbetades det med Illharjen- och öring projekten som nu förvaltas. Det ligger i Översiktsplanen att arbete med turism och rekreation. Inga specifika åtgärder 2020.
Krav på hög skyddsnivå och inventering av enskilda avlopp.					Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut finns.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt växt- och djurliv

Dricksvatten och avlopp

Kommunens mål	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Kommunens verksamhetsområden för vatten och avlopp ska byggas ut i enlighet med lagens intentioner och upprättad plan.					Under 2017 byggde Njudung energi ut kommunalt VA till Alseda och Hallsnäs i Ramkvilla. Under 2018 och 2019 arbetades det med dricksvattenfrågorna med anledning av låga vattennivåer och torka under 2018 och 2019. En ny råvattentäkt är under planering.
Vattentäkter ska ha en god vattenkvalitet och skyddas mot föroreningar.					Det finns nya vattenskyddsföreskrifter för grundvattentäkter. Sedan 2014 finns en arbetsgrupp som heter "Säker dricksvattenförsörjning" som arbetar med insatsplaner för vattenskyddsområden samt utmärkning av dito, information och driftsplaner. Deltagande är tekniska kontoret, räddningstjänsten, Emåförbundet, miljö- och byggförvaltningen, Njudung energi och Trafikverket. Under 2017 har det påbörjats en utredning om att flytta råvattenintaget för Vetlandas dricksvattenförsörjning. Arbetet har fortgått under 2018 och parallellt göra ett vattenskyddsområde runt Grumlan. Processen har avbrutits och fortsatt utredning har pågått under 2019 och 2020. En ny råvattentäkt är under utredning.
Utsläpp från enskilda avlopp ska minska.					Alla enskilda avlopp är inventerade och åtgärdsbeslut finns. Njudung energi bygger ut kommunalt avlopp till Kristinelunds stugområde och Hallsnäs i Ramkvilla.
Dagvattensystemen ska vara utformade så att tätorternas byggnader och anläggningar inte skadas av dagvatten.					Dagvattenpolicy finns och det har bildats en kommunövergripande vattengrupp som arbetar med detta. Vattenmyndigheten och länsstyrelsen har varit i Vetlanda och tittat på hur vi gör. Vi är ett gott exempel för andra och man vill veta hur vi gör. Njudung energi genomför löpande arbete med sanering av dagvattensystemet. Det är ett ständigt pågående arbete i alla byggprojekt och planer. Våtmarkspark i Himlabackarna har påbörjats för att fördröja vattnets väg genom landskapet och som ska ta hand om dagvatten och dräneringsvatten. Denna åtgärd pågår till 2021. En ny dagvattendamm har anlagts i Holsbybrunn för att förhindra föroreningar i dagvattennätet att nå Emån
Den naturliga vattenbalansen ska, så långt det är tekniskt möjligt, inte påverkas negativt av tätorternas utveckling.					Hänger ihop med ovanstående och är ett kontinuerligt arbete. Har hanterats sedan 2014 i samband med nya detaljplaner och översiktsplaner och är en del av det löpande arbetet. När nya områden planeras finns klimatfaktorn med i alla delar vid genomförande. Problemet är gamla områden. Klimatfaktorn finns med i all planering på ett helt annat sätt än den gjort tidigare.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hur ska vi uppnå målen?

E P H G Kommentar/åtgärd

Genomförande av slutsatserna i utredningen av nya och utvidgade verksamhetsområden enligt ÖP.				Under 2014 var det två av sju områden som blev utbyggda. Ytterligare två blev klara under 2015 och ytterligare ett område 2017. För två områden söker man nya lösningar. Det har dessutom tillkommit fler områden. LONA-bidrag har erhållits för Himlabackarna. Himlabackar har pågått under 2020 fortsätter under 2021.
Utökning av detaljplanelagt område i anslutning till ett befintligt verksamhetsområde ska innebära att verksamhetsområdet utökas.				
Enskilda avlopp i områden aktuella för kommunal utbyggnad av VA behandlas enligt ÖP.				Pågår
Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter ska upprättas för samtliga kommunala grund- och ytvattentäkter med mer än 10 kubikmeter vattenleverans per dygn, som finns kvar efter omstrukturering och nedläggning av vissa vattenverk.				Pågående arbete
Enskilda avlopp ska i särskilt utpekade områden, enligt ÖP, ha en hög skyddsnivå.				
Lokalt omhändertagande av dagvatten ska tillämpas där det är möjligt.				Sedan 2017 har vi 42 dagvattenanläggningar i drift. Det är kombinerade anläggningar för flödesutjämning och dagvattenhantering. Ytterligare 10 anläggningar är på gång och ca 15 i planering.
Tillförsel av föroreningar till dagvattensystemet ska begränsas.				Drivs genom pågående projekt. Kvarndammen är restaurerad. Restaureringen av Vetlandabäcken och Kvarndammen följs upp genom fortsatt provtagning.
Dagvattensystemen ska utformas så att så stor del av föroreningarna som möjligt kan avskiljas under vattnets väg till recipienten.				Projektet "Vetlandabäcken- från dike till levande å" genomförs i syfte att förbättra vattenkvaliteten och kunna fånga föroreningar innan de når den sanerade Kvarndammen. 2014 påbörjades även arbetet i Illharjen för att kunna ta hand om förorenat vatten innan det når ut i Emån. Emåförbundet driver arbetet vidare som pågår fortfarande.
Dagvattnet ska utnyttjas som en resurs i tätorternas utveckling.				Bygger estetiskt tilltalande dammar. 2014–2015 byggdes en trevlig entré till Vetlanda vid Tjustkulleinfarten. Vid nybyggnation tas det hänsyn till dagvattenpolicyn, exempelvis Gillessalen. Under 2018 påbörjades projektets våtmarkspark i Himlabackarna, ett arbete pågår fortfarande under 2020. Under 2019 har översämningsytor skapats och Mogärdeparken färdigställdes som ett led i detta. Bidrag har erhållits från Boverket.
Naturliga sjöar och vattendrag ska inte utnyttjas som dagvattendiken eller dagvattendammar.				Fångar upp det innan det når recipienten d.v.s. Vetlandabäcken och Tjustkulle.
Dagvatten från nya områden, trafikplatser, parkeringsytor, industritomter, bostadstomter m.m.,				Detta sker löpande i samband med varje ny detaljplan som tas fram.

ska renas genom minst sedimentering och oljeavskiljning.					
--	--	--	--	--	--

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Avfall

Kommunens mål

- Säkerställa områdets markanvändning för framtiden.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
För området Flishult utreds nyttan av att upprätta områdesbestämmelser, detaljplan eller annan lämplig åtgärd för säkerställande av markanvändningen.					Frågan om planbestämmelser för Flishult är inte längre aktuell. Nytt tillstånd har erhållits och i den processen framkom att detaljplan inte krävdes.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Hör samman med regeringens miljömål

Giftfri miljö, God bebyggd miljö

Grus- och bergtäkter

Kommunens mål

- Minska användningen av naturgrus.
- Säkra den framtida tillgången på grus- och bergmaterial.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Kommunen ska sträva efter att använda bergkross istället för naturgrus.					Bergkross istället för naturgrus används vid halkbekämpning och som konstruktionsmassor vid exploatering.
Kommunen ska i yttranden till länsstyrelsen inte ge sitt godkännande till nya grustäkter i klass 1 och 2-områden, annat i det fall en mindre utvidgning kan ge en bättre efterbehandling av täktområdet. Detta gäller ej täkter som ingår i försörjningsplan för ballast för Jönköpings län.					Det finns utpekade områden i ÖP.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Vindkraft

Kommunens mål

- Kommunen har som målsättning att minst 80 vindkraftverk ska byggas i kommunen.
- Detta antal skulle producera el motsvarande kommunens totala elförbrukning.

- Arbeta för att vindkraftverken byggs i de lägen som pekas ut som lämpliga i vindbruksplanen.

Hur ska vi uppnå målen?	E	P	H	G	Kommentar/åtgärd
Vindbruksplanen ska ligga till grund för beslut i vindkraftsärenden.					Under 2014 genomfördes en aktualitetsprövning av översiktsplanen och vindbruksplanen. I dagsläget finns det 62 verk i drift. Installerad effekt är 168,6 MW och beräknad produktion år 2019 är 501,5 GWh. Beräknat elbehov (2017) är 533 GWh och beräknad produktion 519,5 GWh (2020) Inkomna ärenden på totalt 16 verk under beredning.

E= Ej påbörjad, P= under planering H= genomförd till minst hälften, G= genomförd och är en del av verksamheten

Figur 3. Karta från Vetlanda kommuns hemsida över olika områdens lämplighet för vindbruk.

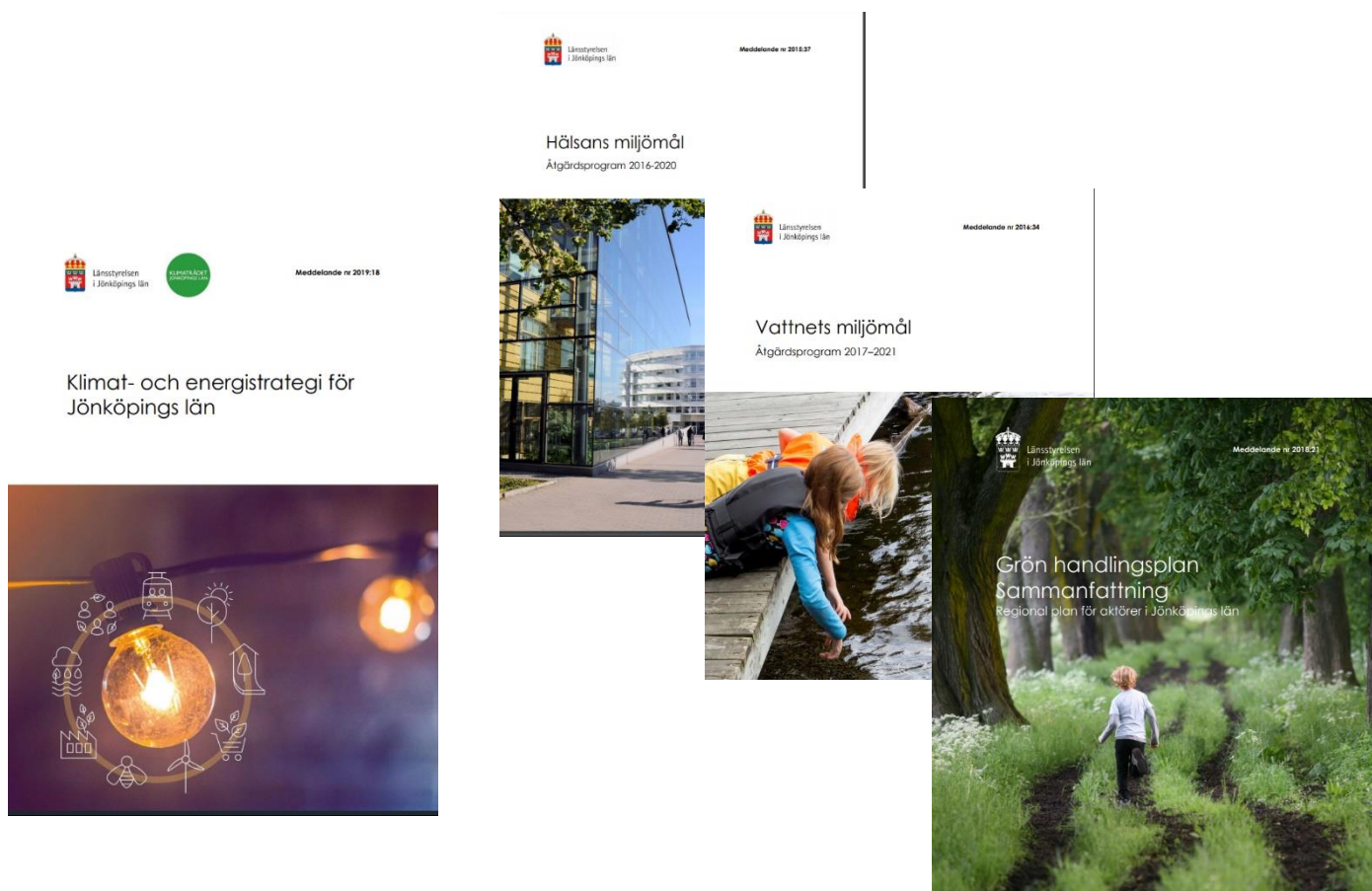
Arbetet med de nationella miljömålen

Länsstyrelsen genomför kontinuerligt uppföljningar av kommunernas arbete med de nationella miljömålen utifrån åtgärdsprogram som beskriver våra gemensamma åtgärder. Under denna rubrik redovisas bland annat länsstyrelsens uppföljning. Alla mål följs inte upp varje år utan den senast genomförda mätningen redovisas i dokumentet. Under 2019 har det tagits fram en ny Klimat och energistrategi som antagits av Vetlanda kommun. Samt en regional utvecklingsstrategi.

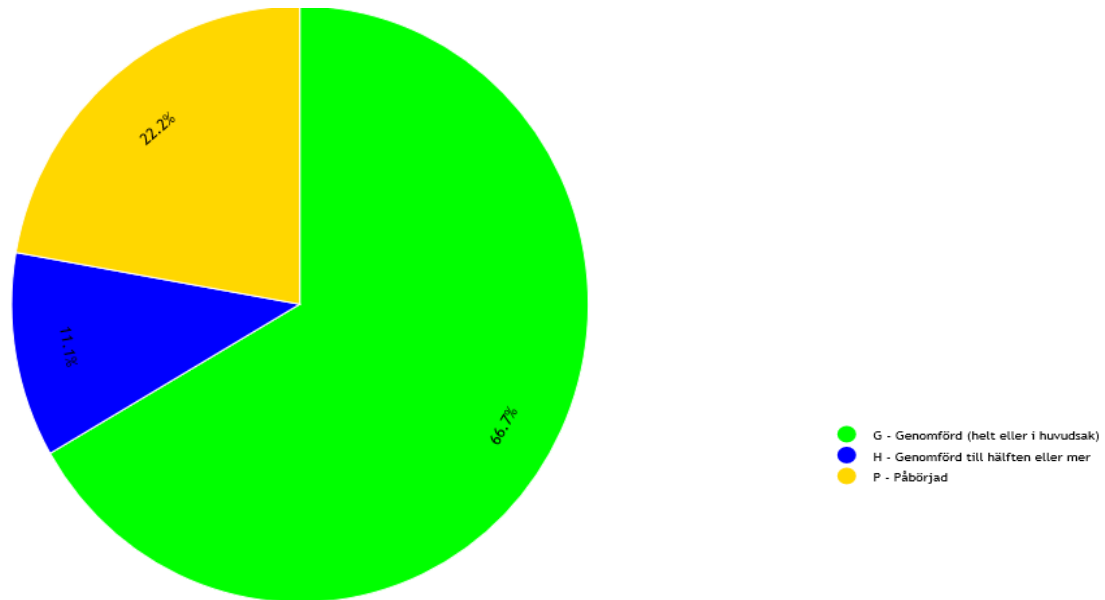
Styrande regionala dokument i arbetet med miljö kvalitetsmålen.

- Regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län 2020–2035
- Klimat- och energistrategi 2019
- Regional plan för infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel
- Landskapsstrategi 2013
- Hälsans miljömål 2016–2020
- Vattnets miljömål 2017–2021
- Minskad klimatpåverkan 2015–2019
- Anpassning till ett förändrat klimat 2015–2019
- Grön handlingsplan 2018–2022

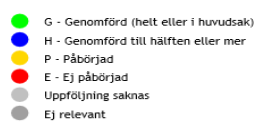
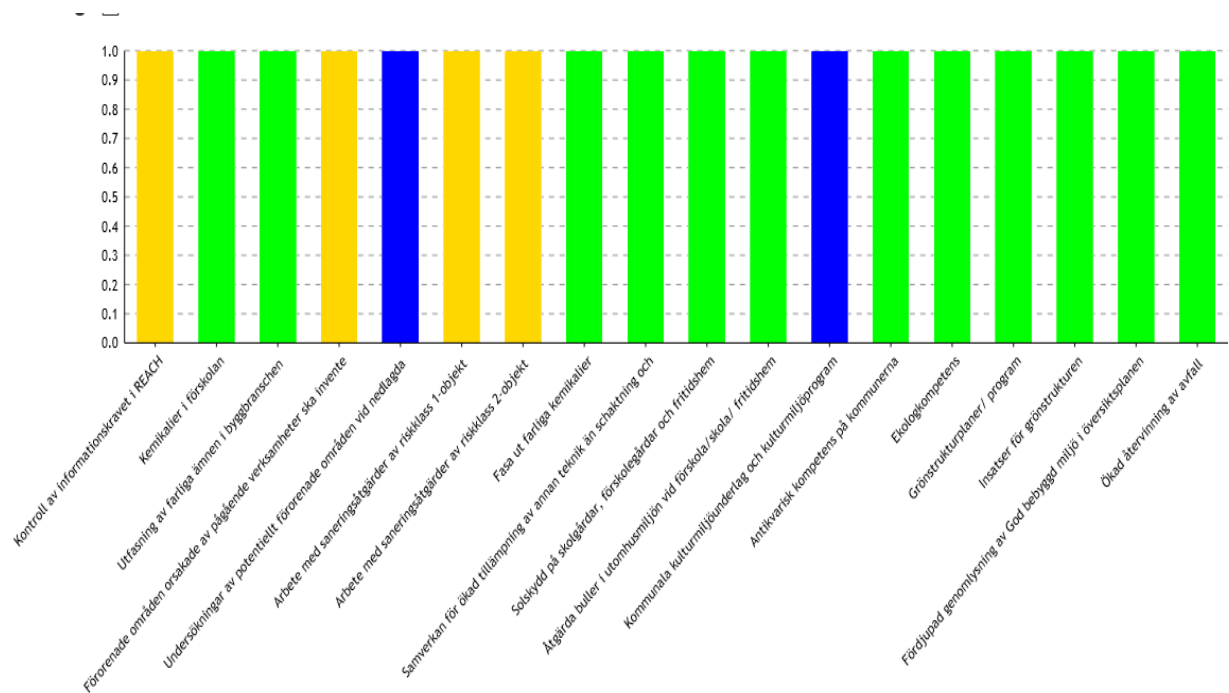
Sedan 2018 rapporterar vi i en nationell databas och kan från och med i år ta ut statistik. I följande avsnitt redovisas senaste gjorda nationella uppföljning som beskriver Vetlanda kommuns arbete med åtgärdsprogrammen, hälsans miljömål, vattnets miljömål och grön handlingsplan (2019). Diagrammen beskriver genomförandegraden i respektive program.

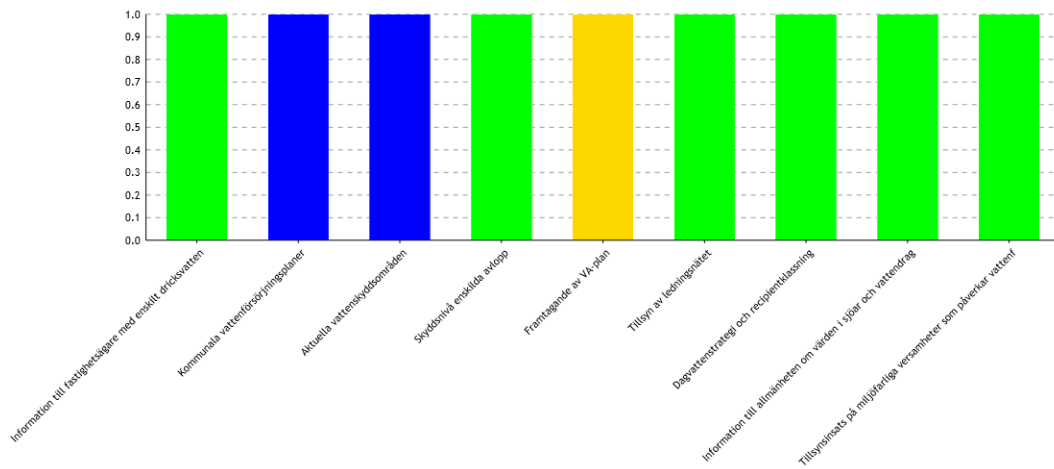
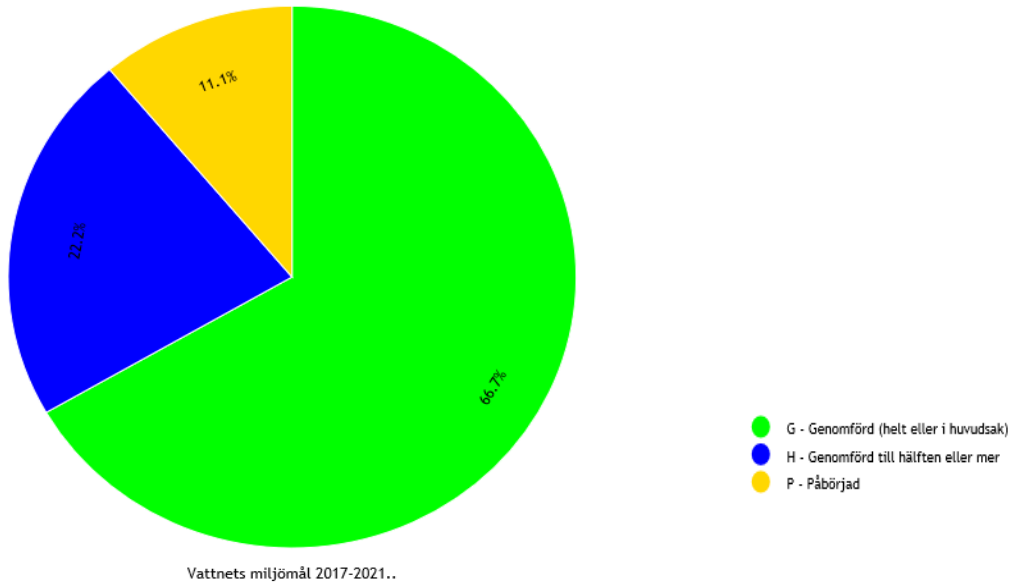
Hälsans miljömål

Hälsans miljömål 2016-2020..

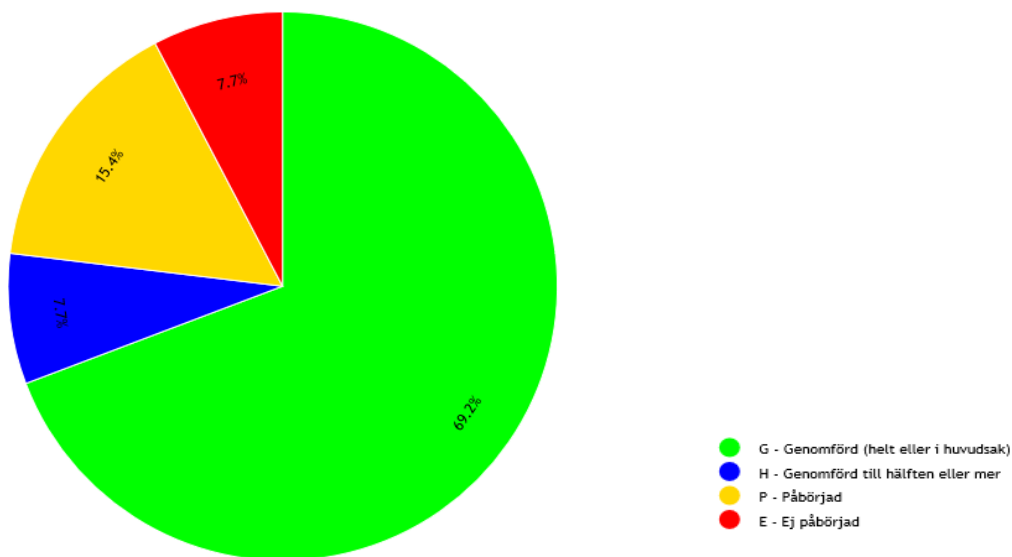

Vattnets miljömål

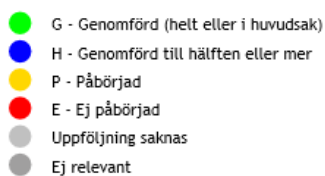
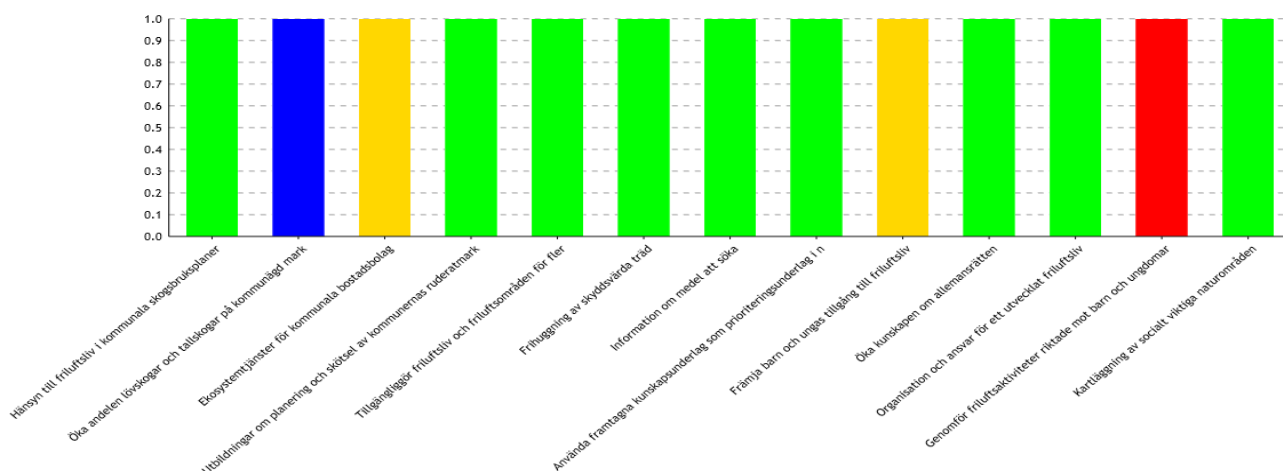

- G - Genomförd (helt eller i huvudsak)
- H - Genomförd till hälften eller mer
- P - Påbörjad
- E - Ej påbörjad
- Uppföljning saknas
- Ej relevant

Grön handlingsplan

Grön handlingsplan, åtgärdsprogram 2018-2022..

Arbetet med anpassning till ett förändrat klimat

Konsekvenser av klimatförändringar i Jönköpings län¹⁰

I Jönköpings län har man sett att förändringar har skett i klimatet sedan 1990-talet. Under nästan samtliga av de senaste 20 åren har årsmedeltemperaturen legat 1-2 grader över det normala och årsnederbörden har varit större än normalt.

Framtidsklimat 2040 och 2100¹¹

Vårt klimat är i en förändring och därmed våra förutsättningar vid fysisk planering, tekniska stödsystem och verksamheternas utförande. Generellt kommer vi få ökade inslag av så kallat extremt väder i form av skyfall, torka och värme. FN:s klimatpanel har tagit fram fyra RCP (Representative Concentration Pathways), scenarier för framtida klimat. I samråd med länsstyrelsen är vi rekommenderade att använda den högsta nivån RCP 8,5. Även om vi idag kan se att både klimatpolitiken, tekniken och investerare gör ökade insatser bedöms ändå klimateffekterna av RCP 8,5 det mest sannolika till år 2100. Jag har här nedan gjort ett försök att beskriva två klimatscenario utifrån SMHI:s rapport Klimatologi Nr 25,2015. Rapporten bygger på observationer och beräkningar utifrån RCP 4.5 (Koldioxidutsläppen når sin kulmen 2040) och RCP 8.5. (Fortsatt höga utsläpp av koldioxid och avser 2100). Angivna värden är årsmedelvärden över en 30-årsperiod. Det innebär att vi kan få perioder med stora variationer.

Klimatscenario 2040

- Årsmedeltemperaturen kommer öka från idag ca 5°C grader till ca 7°. Mildare vintrar och betydligt varmare somrar.
- Värmeböljor kommer att öka från idag 2 dagar ca 5–6 dagar. (dygnsmedeltemperatur över 20°C grader)
- Minskat behov av uppvärmning men ökat behov av kylning från idag 10 dagar till som mest ca 40 dagar 2040.
- Årsmedelnederbörden kommer öka med ca 10 %. Så även den maximala dygnsmedelnederbörden vilket är ett mått på risk för skyfall. Nederbörden kommer främst under vintern och under sommaren ökar antalet skyfall. Antalet dagar med mer än 10 mm regn ökar från ca 16 dagar till ca 20 dagar
- Vegetationsperiodens längd – under de senaste 20 åren har vegetationsperiodens längd ökat med ca en vecka. Idag ca 190 dagar på höglandet. 2040 beräknas vegetationsperioden öka med ca 6 veckor. Längre växtperiod ger bättre möjligheter men vi kommer ha brist på vatten.
- Medeltillrinning i Emån (Mät punkt Brusafors öster Vetlanda). Under vintern kommer tillrinningen öka med ca 15 % och under sommaren kommer den minska med ca 5 %.
- Dagar med lågflöde – I dagsläget har vi ca 10–20 dagar med låga flöden. 2040 kommer vi ha mellan 40–50 dagar med låga flöden.

¹⁰ Länsstyrelsen i Jönköpings län meddelande nr 2011:34

¹¹ Framtidsklimat i Jönköpings län – enligt RCP-scenarier (SMHI klimatologi Nr 25, 2015)

- Markfuktighet – Antalet dagar med låg markfuktighet påverkar planering av bevattningsbehov och val av grödor samt skogsbrandsriskbedömning och skogsvårdsinsatser. Antalet dagar med låg markfuktighet kommer att öka från dagens nivå på 5–10 dagar till 20–25 dagar.

Klimatscenario 2100

- Temperatur - årsmedeltemperaturen kommer öka från idag ca 6°C grader till ca 11°C. Mildare vintrar och betydligt varmare somrar.
- Värmeböljor kommer öka från idag 2 dagar upp till 13 dagar.
(dygnsmedeltemperatur över 20°C grader)
Minskat behov av uppvärmning men ökat behov av kylning från idag som mest 10 dagar till ca 100 dagar 2100.
- Årsmedelnederbörden kommer öka med ca 20 %. Så även den maximala dygnsmedelnederbörden vilket är ett mått på risk för skyfall. Nederbörden kommer främst under vintern och under sommaren ökar antalet skyfall. Antalet dagar med mer än 10 mm regn ökar från ca 16 dagar till ca 24 dagar
- Vegetationsperiodens längd – under de senaste 20 åren har vegetationsperiodens längd ökat med ca en vecka. Idag ca 190 dagar på höglandet. Vid slutet av seklet bedöms det vara ca 260 dagar, ca 8 månader. Längre växtperiod ger bättre möjligheter men vi kommer ha brist på vatten.
- Medeltillrinning i Emån (Mät punkt Brusafors öster Vetlanda). Under vintern kommer tillrinningen öka med ca 38 % och under sommaren kommer den minska med ca 30 %. Den största förändringen sker i kommunens östra del.
- Dagar med lågflöde – I dagsläget har vi ca 10-20 dagar med låga flöden. 2100 kommer vi ha mellan 80-90 dagar med låga flöden.
- Markfuktighet – Antalet dagar med låg markfuktighet påverkar planering av bevattningsbehov och val av grödor samt skogsbrandsriskbedömning och skogsvårdsinsatser. Antalet dagar med låg markfuktighet kommer att öka från dagens nivå på 5- 10 dagar till 50-55 dagar.

Hur arbetar vi i Jönköpings län?

Sedan några år pågår ett läns-gemensamt arbete med analyser och framtagande av åtgärder. Åtgärder har skett och kommer ske under lång tid framöver. Dels handlar det om konsumtion och livsstil, d.v.s. hur vi som människor påverkar klimatet. Dels är det mer handfasta åtgärder för att minska den negativa inverkan som ökad nederbörd, värmeböljor och torka kommer medföra. Inom länet samordnas arbetet mellan kommunerna av länsstyrelsen men också genom samarbete i Region Jönköpings län.

Nationella mätningar

IVL – Svenska miljöinstitutet tillsammans med försäkringsbranschen genomför återkommande undersökningar om klimatanpassningsarbetet bland Sveriges kommuner. Nedan redovisas resultaten från genomförda mätningar.

År	Poäng	Placering
2015	10,5	72
2016	23,5	26
2017	21	40
2018	Genomfördes ej	
2019	27	23

En placering visar bara hur väl vi ligger till jämförbart med andra, inte hur väl vi ligger till i förhållande till behov. Dock kanske antalet poäng ändå visar att vi bedriver ett progressivt och framåtriktat arbete

Insatser i verksamheterna

Arbetet med klimatanpassning och minskad klimatpåverkan i verksamheterna är ständigt pågående. 2015 antog vi våra första regionala åtgärdsprogram och under 2021 går in i en ny åtgärdsperiod 2021–2025.

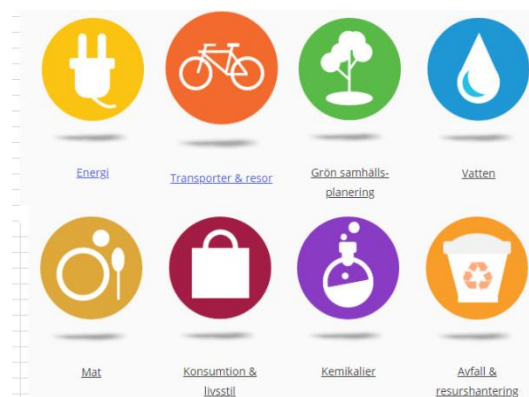
Åtgärder av betydelse för anpassning till ett förändrat klimat.

- Projektering av ny råvattentäkt (grundvatten, Ädelfors) - Njudung energi
- Projektering av ändrad tappningsstrategi Illharjen - Emåförbundet
- Ut- och ombyggnad av dagvattenbehandlingsanläggningar (Himlabackarna, Holsby, Brunnsgård, Elhagen – Tekniska kontoret//Njudung Energi
- Projektering ändrad tappning Ekenässjön och omledning av Vetlandabäcken förbi Värmunderyd industriområde Ekenässjön - Tekniska kontoret//Emåförbundet
- Våtmarksåterställning, Knappen Ekenässjön – Tekniska kontoret
- Restaurering/uteskola Fågeldammen Vetlandabäcken – Tekniska kontoret/Emåförbundet
- Undersökning/projektering åtgärder deponi inerta massor Sjunnen/Holsby – Njudung Energi/MoB
- Mela kvarn - utredning rådighet, dammsäkerhet och tappning – Tekniska kontoret/Njudung Energi/Emåförbundet
- Åtgärder skolgårdar (skola/förskola, instrålningskydd)
- Sedan 2018 har alla verksamheter beslutade och kommunicerade åtgärder vid värmeolja. Pågående arbete sker med mer övergripande insatser som fastighetskylla och ökad beskuggning vid våra verksamheter.

Åtgärder av betydelse för minskad klimatpåverkan

- Utökning av elbilsflottan, utbyggnad av laddinfrastruktur, elbilpool. Pågående förstudie för intern laddinfrastruktur, avtal för upphandling av gasfordon. Samtliga verksamheter + privat
- Gastankstation (klimatneutral) Brogårdsgatan, privat
 - o Samtliga regionbussar (JLT) går från och med 1/7 2020 på lokalproducerad biogas.

- Fler HVO-tappar. Privat
- Användning av HVO i fordon – Njudung Energi, Tekniska kontoret + privat
- Utveckling av gång- och cykelnätverket
- Projektering berglagring av värme, Njudung Energi
- Solcellsutbyggnad, Tekniska kontoret /Njudung Energi + privat
- Nybyggnad och renovering av kommunala byggnader, mer energieffektiva – Tekniska kontoret
- Coroneffekter – mindre transporter – samtliga men ej bestående
- Digital miljöutbildning finns tillgänglig för alla anställda och öppen publik användning

Vetlanda kommun i nationella mätningar

Hänvisar till Vetlanda kommuns bokslut¹² och separat redovisning av kommunens kvalitet i korthet 2020¹³.

Övriga aktiviteter och resultat

Utveckling av offentlig upphandling

Hållbarhetskrav

Genom att ställa hållbarhetskrav i upphandlingar kan offentlig sektor bidra till att miljö kvalitetsmålen nås.

Vetlanda kommuns policy för miljöanpassad upphandling innehåller bl. a. texten ” Fokus på miljökraven ska i första hand riktas mot upphandlingsobjekt med väsentlighet ur miljösynpunkt”. Vidare ska i enlighet med kommunstyrelsens beslut kommunen även ställa sociala och etiska krav i de upphandlingar där detta är lämpligt.

Upphandlingsavdelningen tillämpar Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier, vilka finns tillgängliga i myndighetens databas. Kriterierna finns i olika nivåer för ett

¹² <https://kommun.vetlanda.se/kommun-och-politik/ekonomi-och-budget.html#h-Arsredovisningochbokslut>

¹³ <https://kommun.vetlanda.se/fordjupning/fordjupning/kvalitet-och-matningar.html>

totala produktområden som omfattar 100-tals produkter och tjänster. Se vidare <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/>

Då relevanta hållbarhetskriterier saknas hos myndigheten, förekommer egenutvecklade hållbarhetskriterier.

Nedan redovisas ett antal upphandlingar som genomförts under 2019 och där hållbarhetskrav ställts.

Avslutningsvis redovisas även några exempel på hur uppföljning av hållbarhetskrav har genomförts.

Miljöledning

Krav på miljöledningssystem/rutiner har ställts i samtliga upphandlingar där detta ansetts proportionerligt. Kraven har till exempel utformats enligt följande:

”Entreprenören ska för sin verksamhet ha ett miljöledningssystem med rutiner/system för intern kontroll, uppföljning, åtaganden och avvikelser samt övrigt systematiskt arbete för uppföljning av miljöpåverkan”.

Sociala krav

I vissa upphandlingar har även sociala krav ställts, till exempel upphandlingen av förskolemöbler, se nedan.

Kraven har utformats som särskilda kontraktsvillkor och formulerats på följande sätt:

”Varor som levereras enligt detta avtal skall vara tillverkade under förhållanden som är förenliga med

- ILO:s åtta kärnkonventioner (nr. 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)
- FN:s barnkonvention artikel 32
- Det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i tillverkningslandet samt
- Den arbetsrätt, inklusive regler om minimilön och det socialförsäkringsskydd som gäller i tillverkningslandet

Leverantören är skyldig att på begäran redovisa att kraven uppfylls”.

Arbetsrättsliga villkor

Den 1 juni 2017 trädde nya bestämmelser i upphandlingslagarna i kraft. Lagstiftningen kompletterades med bestämmelser om att upphandlingar över tröskelvärdena ska innehålla särskilda arbetsrättsliga villkor. I korthet innebär bestämmelserna att upphandlande myndigheter är skyldiga att ställa arbetsrättsliga villkor om lön, semester och arbetstid i nivå med kollektivavtal om det är behövligt.

Sammanställning över ett antal (exempel) upphandlingar som genomförts under 2020 och där hållbarhetskrav ställts.

Kontors- och skolmaterial

Miljökrav

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för pappersprodukter har använts vilket innebär:

- Blekmetod
- Utsläpp till luft och vatten
- Växthusgaser
- Skogsråvarans ursprung

Extra resor - skolskjuts

Miljökrav

- Fordon som används vid utförande av detta uppdrag ska minst 50% utgöras av fordon som lägst uppfyller utsläppskraven motsvarande Euro 6 och högst 50% ska lägst uppfylla utsläppskraven för Euro 5.
- Vid nyanskaffning av fordon som kommer användas för transportuppdraget ska dessa fordon lägst uppfylla kraven för Euro 6.
- Miljöklass på drivmedel
- Energimärkning fordonsdäck
- Miljövänliga bilvårdsmedel ska användas vid fordonstvätt
- Däcktryck
- Hydraulolja
- Tvätthall som har slam- och oljeavskiljare
- Miljöledningsarbete som minst ska innehålla miljöpolicy, miljömål och handlingsplan för att kontinuerligt minska miljöpåverkan samt rutiner och metoder för att efterleva miljökraven i avtalet.

Person och Transportbilar (begagnade)

Miljökrav

- Euro 6 motor
- CO2 utsläpp ingick som mervärde

Gasdrivna personbilar

Ramavtal har upphandlats och 7 bilar har hittills avropats.

Entreprenadupphandlingar

Krav ställs i stort sett alltid på att entreprenörer ska bedriva systematiskt miljöarbete, dvs ha miljöledningsrutiner. Dessa ska minst omfatta nedanstående:

- Miljöpolicy för verksamheten
- Rutiner för internkontroll eller egenkontroll
- Hantering av avvikelser och förebyggande åtgärder för dessa
- Namn på miljöansvarig
- Beskrivning över hur kunskap om nya riktlinjer och krav inom miljöområdet sprids inom företaget.

Elenergi (Via SKL)

Vi har kravställt att all elenergi till Vetlanda kommun ska produceras ifrån förnybara energikällor. 16 000 MWh/år.

Ljuskällor (Via SKL)

- **Socialt ansvarstagande**

De grundläggande villkoren Leverantören ska aktivt verka för är att de varor som levereras enligt ramavtalet ska vara framställda under förhållanden som är förenliga med de grundläggande villkoren.

Leverantörens ansvar omfattar åtgärder för att förebygga och hantera avvikelser från dessa villkor i hela leveranskedjan, oavsett antal mellanled.

De grundläggande villkoren är

- a) FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
- b) ILO:s åtta kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)
- c) FN:s barnkonvention, artikel 32
- d) det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i landet där hela eller delar av varan framställs
- e) den arbetsrätt, inklusive regler om lönevillkor, och det socialförsäkringsskydd som gäller i landet där hela eller delar av varan framställs
- f) den miljöskyddslagstiftning som gäller i landet där hela eller delar av varan framställs
- g) FN:s deklaration mot korruption.

Om internationella bestämmelser ger ett starkare skydd för den enskilde än de nationella lagarna eller förordningarna, så ska leverantören sträva efter att efterleva principerna i de internationella bestämmelserna.

- **Policyer och rutiner**

För att uppfylla åtagandet enligt p. 5.2.1 ska leverantören, för de varor som ingår i avtalet, senast vid avtalsstarten

- a) ha antagit en eller flera policyer som har fastställts av högsta ledningen och som innebär ett åtagande att respektera de grundläggande villkoren;
- b) ha offentliggjort sitt åtagande att respektera de grundläggande villkoren och kommunicerat detta till de verksamheter som leverantören har kontrakt med;
- c) ha utsett person(er) på ledningsnivå som ansvarar för att leverantören följer de grundläggande villkoren;
- d) ha en rutin för att regelbundet genomföra riskanalyser, dvs. identifiera och prioritera aktuella och potentiella risker för avvikelser från de grundläggande villkoren, särskilt ska potentiella konfliktdrabbade högriskområden för utvinning av riskmineraler¹ som ingår i offererade produkter beaktas;

e) ha en rutin för att regelbundet följa upp efterlevnaden av de grundläggande villkoren; samt

f) ha en rutin för att omedelbart vidta åtgärder för att förhindra och begränsa avvikelser från de grundläggande villkoren.

De åtgärder som leverantören genomför enligt a–f ska vara dokumenterade, tillämpas löpande och gälla för den egna verksamheten och hela leveranskedjan

- **Uppföljning och insyn**

Löpande ramavtalsuppföljning kommer att göras 6, 18 och 36 månader efter att ramavtalet börjat gälla.

Därtill kommer revision av ekonomi, arbetsrättsliga- och sociala villkor samt miljö- och kvalitetskrav att ske vid minst ett tillfälle under ramavtalstiden.

Leverantören ska utan kostnad medverka vid SKI:s uppföljning av ramavtalet.

Leverantören ska ge SKI eller ett av SKI anlitat ombud tillträde till och insyn i sin eller en underleverantörs verksamhet i den utsträckning som krävs för att SKI ska kunna kontrollera att leverantören lever upp till sina åtaganden. Skyldigheten att ge tillträde och insyn gäller till och med 30 dagar efter det att det sista kontraktet som tecknats med stöd av ramavtalet har löpt ut. Resultatet av sådan uppföljning kan SKI komma att publicera i en revisionsrapport.

För uppföljning av de grundläggande villkoren kan SKI eller av SKI anlitat ombud komma att granska tidrapportering, scheman, lönespecifikationer och anställningsavtal.

SKI ska också ha möjlighet att intervjua berörda arbetstagare.

Yrkeskläder för Kök

I denna upphandling hänvisar vi till Upphandlingsmyndighetens s.k. baskrav gällande textilier är uppfyllda.

Leverantören har fått fylla i ett svarsformulär där det framkommer att kraven uppfylls. Som verifikat hänvisar man till att plaggen är certifierade enligt ett godkänt system alternativt en signerad leverantörsförsäkran.

Inom nedan områden har en mängd olika ämnen kravställs att vissa maxgränser inte får överstigas:

- Färgämnen
- Alkylfenoletoxilater
- Formaldehyd
- Mjukgörare
- Vattenavvisande behandlingar

Yrkeskläder / Stationskläder till HRF

I denna upphandling hänvisar vi till Upphandlingsmyndighetens s.k. baskrav gällande textilier är uppfyllda.

Leverantören har fått fylla i ett svarsformulär där det framkommer att kraven uppfylls. Som verifikat hänvisar man till att plaggen är certifierade enligt ett godkänt system alternativt en signerad leverantörsförsäkran.

Inom nedan områden har en mängd olika ämnen kravställs att vissa maxgränser inte får överstigas:

- Färgämnen
- Alkylfenoletoxilater
- Formaldehyd
- Mjukgörare
- Vattenavvisande behandlingar

Förpackningssystem för matdistribution

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för köks- och serveringsutrustning på bas-nivå.

I utvärderingen av anbuden vägde vi in hur stor andel mineraler som förpackningen innehåller, för att på så vis minska mängden plast (PP) som formen innehåller.

Maskindiskmedel

Vid upphandlingen av Maskindiskmedel använde vi oss av upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för kemisk-tekniska produkter för professionell hygien, rengöring och underhåll på bas-nivå.

Där fanns även sociala hållbarhetskrav med i form av ILOs kärnkonventioner.

Dialog med verksamheterna

På samma sätt som tidigare år har upphandlingsavdelningen inför varje upphandling aktualiserat frågorna om hållbarhetskrav med de personer som på olika sätt medverkar i förberedelsearbetet. Kunskap och engagemanget för frågeställningen inom området varierar. Upphandlingsavdelningen har kontinuerlig dialog med byggprojektledare med flera från tekniska kontoret samt de kommunala bolagen. Frågeställningar gällande miljö/hållbarhetskrav vid byggtreprenadupphandlingar, upphandlingar av hantverkstjänster, tekniska konsulttjänster samt hur arbetsrättsliga villkor kan utformas har diskuterats.

Mera kompetenshöjande åtgärder inom detta viktiga område behövs.

Måltidsservice 2020

Upphandling

Vår livsmedelsupphandling från 2017 har fortgått under hela 2020, viss påverkan har det varit pga. Corona under året, främst vår grossist har som många andra haft det oerhört svårt. Det som vi som köpare har märkt i detta är främst att utbudet har minskat och vi har fått anpassa oss till vissa livsmedel som de har haft i sitt utbud. Deras försäljning har

på ett litet tag minskat med ca 60% när det gäller försäljning till restauranger vilket innebär att vi har fått anpassa oss i det krisläge som de befinner sig i. Förändringarna på livsmedel har inte varit så stora så att det har påverkat oss väldigt hårt, det som vi främst märker är att vi tex inte får den korvprodukt som vi upphandlat utan en annan korv samt att vi kan också fått en annan prisbild på den vara, både livsmedel som varit dyrare och billigare.

Under 2020 har vi startat upp arbetet med en ny livsmedelsupphandling, vilket innebär ett stort arbete inom måltidsservice. Vi arbetar intensivt tillsammans med Upphandlingsavdelningen i dessa frågor. En politisk referensgrupp är tillsatt som används för att informera hur vi arbetar med upphandlingen och vad som händer i de olika stegen. Under året har referensgruppen träffats 3 gånger. Politikernas vilja är att upphandla så mycket närproducerat som möjligt, vilket innebär att vi har delat upp upphandlingen i flera delar. Färskt kött och vilt, färsk fisk, färska korvprodukter, mejerivaror, potatis med skal, grönsaker och ägg. Dessa delar har vi under året upphandlat och är klara med. Vi har i gruppen färskt kött lagt till vildsvin vilket är en omtalad fråga i offentliga kök, så from den 1 maj kommer vi vid ett antal tillfällen under året använda oss av vildsvinskött. Grossistupphandlingen är den sista delen vi gör klart och den ligger ute på förfrågning och sista anbudsdag är den 8 februari 2020. Det nya avtalet med alla leverantörer ska igång 1 maj 2021. Vi har fått in ett antal nya leverantörer på våra avtal vilket är mycket positivt. Här nedan kommer en sammanställning av vilka företag vi har haft och vilka vi kommer att ha under det nya avtalet.

Företag	2020	2021
Färskt kött och vilt	Dackebygdens kött	Charkett
Färsk fisk	Feldts fisk	Bröderna Hanssons
Färska korvprodukter	Martin och Servera	Stensåkra Chark och deli
Mejerivaror	Martin och Servera	NEM
Potatis med skal	Grönsakshallen Sorunda	Axelssons i Aby
Grönsaker och ägg	Grönsakshallen Sorunda	NEM
Grossist	Martin och Servera	

Menyer

Under 2020 har vi finjusterat våra kvartalmenyer inom äldreomsorg och förskola/skola. Vi har under året fortsatt att ha grupper med kockar från olika kök som hjälper oss att göra bra menyer som brukare, barn och elever tycker fungerar. Vi har också börjat att gå igenom recepten för att göra dem så bra som möjligt. Parallellt arbetar vi med att utöka mängden vegetariskt efter Livsmedelsverkets rekommendationer, på menyn för skola har vi en vegetarisk maträtt varje dag som alternativ. Under året har vi lagt in ett antal dagar då vi har vegetarisk buffé för att ge eleverna möjlighet att testa och lära sig att äta mer vegetariskt. Vi jobbar också med att försöka att göra reklam för det vegetariska alternativet som serveras varje dag i skolan genom att skriva det först i menyn och servera det först i serveringsdisken. Under året 2020 blev det ingen gemensam satsning på klimatveckan men inom Vetlanda kommun körde vi favorit i repris och använde oss av den som gjordes 2019. Under året har vi uppmärksammat Vetlanda kommun 100 år med att göra en tidsresa i olika menyer då vi under året har haft tidstypiska maträtter ca

var tredje månad under hela året. Detta inslag har varit positivt och eleverna har fått en inblick i hur mat serverades och vad för mat som serverade under olika årtionde.

Matsvinn

Matsvinn mäts två gånger per år, och sammanställs av vår administratör. Under året 2020 har vi mätta en gång på våren sedan har det varit svårigheter med att mäta matsvinnet. Coronapandemin har påverkat verksamheterna dels genom att personal har varit sjuka och svårt med vikarieanskaffning vilket innebär att man måste prioritera bland arbetsuppgifterna. Dels så har varje förskola och skola arbetat hårt med att hitta bra alternativ till att minska smittspridningen genom att äta i olika lokaler, sprida ut lunchtiderna, förlänga lunchtider osv. vilket innebär att förutsättningarna för en matsvinnsmätning är inte samma och har helt enkelt inte funnits. Vi skulle gjort en större nationell matsvinnsmätning under hösten 2020 men tyvärr kunde inte heller den genomföras. Tabellen nedan visar matsvinnsmätningar under de senaste åren. Tallrikssvinn är det som barn, elever eller brukare slänger från sin tallrik och kantinsvinn är det som slängs som varit i serveringen och inte kan tas tillvara. En liten ökning på tallrikssvinnet under 2020 har det varit och den främsta orsaken till det är att det är trångt och köer i skolrestaurangerna och då tar elever mer på tallriken än de orkar äta upp för att slippa ställa sig i kö ytterligare en gång.

	Våren 2018	Hösten 2018	Våren 2019	Hösten 2019	Våren 2020
Tallrikssvinn	26,1 g	25,4 g	19,6 g	16,1 g	18,7 g
Kantinsvinn	3,3* kg/dag	3,8* kg/dag	2,4 kg/dag	3,2 kg/dag	2,1 kg/dag

*Siffrorna är ändrade från år 2018 pga. att vi inte räknat med salladen tidigare.

Matlåda

Under 2019 har vi infört försäljning av matlådor till personal på skolor och en del förskolor för att minska på matsvinnet (kantinsvinnet). Personalen tar med sig en matlåda hemifrån som de under en kort stund efter att lunchen är avslutad kan fylla med sådant som är kvar i serveringen och betalar via swish. Under 2020 har vi sålt 862 matlådor vilket innebär ca 72 lådor/månad. Under 2019 var det 40 lådor/månad. Mycket bra utveckling och hantering av matsvinn att slippa slänga maten.

Måltidspedagogik

Under de senaste ca 4 åren har måltidsservice och Barn och utbildningsförvaltningen arbetat ihop med måltidspedagogik. Två diplomerade måltidspedagoger har utbildats och lär ut olika sorters metoder för att lära barn att äta mer, bättre och framför allt att våga testa. Ett avsnitt är från jord till bord och handlar mycket om odling och hur man skördar och tar tillvara. Förskolorna väljer själva när det passar in att gå utbildningen. Utbildningen har inte kunnat genomföras under stora delar av 2020 pga. Coronapandemin. I de förskolor där man har utbildat personal både inom kök och pedagoger så har man under året arbetat vidare och utvecklat de delar som man lärt sig på utbildningen.

Ekologisk mat

Under 2020 har delen ekologiska livsmedel minskat igen efter en liten topp när vi serverade ekologisk mjölk. I slutet av 2018 och under hela 2019 har vi inte serverat ekologisk mjölk. Under 2019 var 9,6 % ekologiskt av alla livsmedel vi köper in och de stora delarna där är MSC märkt fisk och KRAV bananer. 2020 var summan 8,8 % och fortfarande är MSC märkt fisk den största gruppen.

Fairtrade

Inom Måltidsservice har vi ett antal produkter som har märket Fairtrade. I stadshuset på café Axet kan man köpa bananer och te som är Fairtrademärkta.

Hållbart i alla led

Hållbart i alla led är ett av kommunens övergripande mål och i måltidsservice arbetar vi med dessa mål. Integration har vi de senaste åren arbetat med på ett bra sätt när det gäller personal i köken. Vi har på ett mycket bra sätt fått in arbetskraft med utbildning genom praktik, extra tjänster osv som sedan har fungerat och kunnat få tjänster. När det gäller psykisk hälsa så försöker vi att följa upp detta så fort vi får till oss att någon mår dåligt. Vi arbetar då med den rehabilitering som kommunen har rutiner för. Ju snabbare vi börjar rehabiliteringskedjan ju bättre resultat får personen i sin rehabilitering.

- *Integration med en inkludering där alla får plats och ges möjlighet att komma till sin rätt.*
Inom måltidsservice har vi på senaste tiden tillsvidareanställt flera personer (nysvenskar) som på ett bra sätt kommit in i arbetsgrupperna, lär sig mer och mer svenska och på ett föredömligt sätt hanterar yrkesrollen. Inom måltidsservice arbetar vi också med extratjänster för att hjälpa dessa personer att komma närmare arbetsmarknaden och främst öva på svenska språket på ett mer naturligt sätt inom en arbetsgrupp.
- *Ökad psykisk hälsa och god arbetsmiljö.*
När det gäller trivsel och hälsa så mäter vi det i medarbetarundersökningen och måltidsservice ligger på en högre siffra än kommunens genomsnitt vilket kan tolkas att man trivs på sin arbetsplats och trivs man på arbetet så mår man bättre.

	Måltidsservice 2020	Kommunen 2020
Trivsel	4,25	4,01
Hälsa	4,14	4,08

Livsmedelskontroll

Vi arbetar utifrån målen i den nationella kontrollplanen, NKP, som är en plan för kontrollen av svenska livsmedel, från första början och hela vägen till matborden. De övergripande målen är att konsumenterna får säkra livsmedel, inkl. dricksvatten, som är producerade och hanterade på ett acceptabelt sätt. Att informationen om livsmedlen är enkel och korrekt. Att de livsmedelsproducerande djuren och växterna är friska och inte utgör någon allvarlig smittorisk. Att verksamhetsutövarna i livsmedelskedjan får råd, service och kontroll med helhetssyn som underlättar deras eget ansvarstagande. De samverkande myndigheterna tar ett gemensamt ansvar för hela livsmedelskedjan, inklusive beredskap. Utifrån de fyra fokusområden som livsmedelsverket satt upp som

extra relevanta, arbetar vi med detaljerade operativa mål. Fokusområdena är säkert dricksvatten, mikrobiologiska risker, kemiska risker och information i livsmedelskedjan. Dessa operativa mål arbetar hela landets livsmedelstillsyn med i tre års intervaller. De operativa målen tar i första hand sikte på den kontroll som rör livsmedel som är baslivsmedel, konsumeras av känsliga grupper som barn och äldre, eller är förknippade med kända säkerhets- eller redlighetsproblem. De operativa mål som vi arbetar med 2020-2022 är:

- Dricksvatten- Mikrobiologiska risker
- Dricksvatten - Kemiska risker och cyanotoxiner
- Dricksvatten - Skötsel och underhåll av reservoarer
- Spårbarhet kött i fristående butiker - Nationellt kontrollprojekt
- Spårbarhet ägg i bagerier, restauranger samt butiker
- Information om allergener i storhushåll
- Uppgifter om ingredienser i butiker samt tillverkning/ import
- Tillsatser av färgämnen och sötningsmedel hos importörer och tillverkare
- Akrylamid i kaffe hos importörer
- Mykotoxin i kaffe hos importörer
- Akrylamid i barnmat hos importörer
- Tungmetaller och mykotoxin i mjöl hos importörer
- Saffran äkthetskontroll hos importörer

Avslutningsvis

Jag vill rikta ett stort tack till förvaltningar, bolag, enskilda tjänstemän och politiker för ett engagerat miljöarbete i Vetlanda kommun.

Anders Bernberg
Miljöstrateg